van bedenken naar herkennen

Een nieuwe richting in Kerkvernieuwing

Juni 2026

Protestantse Kerk Amsterdam

Kerkvernieuwing is de afgelopen jaren vaak begonnen bij plannen en ideeën.

Wat moeten we doen? Waar moeten we investeren? Wat moeten we opzetten?

Dat heeft veel opgeleverd. Er is initiatief ontstaan, nieuwe beweging, nieuwe vormen van kerk.

Tegelijk merken we dat daar ook een grens aan zit.
Niet alles wat we bedenken, blijkt te werken.
En wat wél werkt, is lang niet altijd bedacht.

Daar tekent zich een andere beweging af.
Minder vertrekken vanuit wat wij willen maken,
en meer leren zien wat er al gebeurt en betekenis heeft.

In deze lijn willen we als Protestantse Kerk Amsterdam verder.
Niet door opnieuw een plan uit te rollen,
maar door te herkennen waar iets begint,
en dat samen verder te brengen.

We nodigen wijkkerken van de PKA en ieder die zich wil inzetten voor kerkvernieuwing uit
om daarin een volgende stap te zetten —
persoonlijk of samen met anderen, in kerk of stad.

Martijn Horsman,
aanjager Kerkvernieuwing

Eerst: ademhalen

Diep en rustig ademen kun je niet forceren.
Wie probeert zijn ademhaling te maken — te sturen, te duwen, te controleren — raakt juist uit balans. Het lichaam verkrampt en de adem stokt.

Gezonde ademhaling begint ergens anders. Niet bij doen, maar bij gewaarwording. Opmerken wat er al gebeurt en daar ruimte voor maken.

In de Bijbel staat adem vaak voor de Geest van God. En de kerk wordt het lichaam van Christus genoemd. Wij kunnen proberen de Geest de kerk in te forceren - door inzet, plannen en organisatie. Maar juist daarmee kunnen we schade doen.

De beweging is subtieler en tegelijk dieper: niet God binnenbrengen, maar gewaar worden dat Hij er al is - en daar ruimte voor maken.

Dit beeld helpt ook bij kerkvernieuwing. Niet alles begint bij wat wij organiseren, maar bij leren zien waar leven al zichtbaar wordt.

We hoeven God niet in de kerk te brengen — we moeten leren zien waar Hij al werkt.

DEEL 1 - DE BEWEGING

Voordat we vooruitkijken, moeten we eerlijk terugkijken.
Niet om af te rekenen met het verleden,
maar om te begrijpen wat er is gegroeid —
en waar de manier van werken begon te schuren.

Protestantse Kerk
Amsterdam

Wat was er goed?

veel initiatief en energie

nieuwe plekken en gemeenschappen

zichtbare vrucht in de stad

Als we vanuit die houding terugkijken op vijftien jaar kerkvernieuwing, beginnen we niet bij wat ontbreekt, maar bij wat er wél is gebeurd.

Er is veel initiatief ontstaan. Nieuwe plekken en gemeenschappen hebben vorm gekregen. Er ontstonden maar liefst vijf missionaire wijkgemeenten.

Op verschillende plekken zien we nog steeds concrete vrucht. Kerkvernieuwing heeft beweging gebracht —
niet alleen in structuren, maar ook in mensen en verwachtingen. Dat is belangrijk om vast te houden.

Er is werkelijk iets in beweging gekomen — dat moeten we blijven zien.

Wat ging niet goed?

burn-out en uitputting bij pioniers

spanning tussen wijkkerken en pioniersplekken

ontmoediging door dure mislukkingen

onduidelijkheid over rollen en verwachtingen

Tegelijkertijd zien we ook een andere werkelijkheid. Het werk bleek vaak zwaar en intensief. Veel pioniers en betrokkenen liepen tegen hun grenzen aan of gingen eroverheen. Er ontstonden spanningen tussen bestaande kerken en nieuwe initiatieven. Daarnaast leidde inzet niet altijd tot zichtbaar resultaat.

Ook waren de rollen en verwachtingen vaak onduidelijk. Wie was er nou eigenlijk eindverantwoordelijk voor een initiatief en wie mocht waarover beslissen?

Deze ervaringen zijn geen details, maar wezenlijke problemen. En tegelijk signalen dat de manier van werken zelf onder druk kwam te staan.

Wat schuurt is niet bijzaak, maar zegt iets over hoe we werken.

We kunnen zo niet doorgaan

veel was goed

maar het put mensen uit

en tast het draagvlak aan

Veel dingen gingen goed, zeker. Maar er begon steeds meer te schuren.

Als we daar niets aan doen, dan houden we kerkvernieuwing uiteindelijk samen niet vol.

Mensen verliezen energie en vertrouwen.
En het draagvlak brokkelt langzaam af.
Daarmee komt ook het goede onder druk te staan.

Niet omdat het verkeerd was, maar omdat de manier van werken niet houdbaar is. Dat maakt de situatie urgent. Niet om te stoppen, maar om anders verder te gaan.

Wat niet verandert in de manier van werken, ondermijnt wat groeit.

Protestantse Kerk Amsterdam

We willen blijven vernieuwen

Maar hoe?

Er is weinig twijfel over de noodzaak van kerkvernieuwing.
Als de kerk ook in de toekomst betekenisvol wil zijn,
zal zij zich moeten blijven vernieuwen.

De vraag is niet óf we doorgaan.
De vraag is hóe.

Hier ligt de uitdaging:
niet blijven hangen op meer van hetzelfde,
maar zoeken naar een andere manier van kijken en handelen.

De vraag is niet óf we doorgaan, maar wat we anders gaan doen.

Protestantse Kerk
Amsterdam

Als je dan besloten hebt: we willen dit wel, kerkvernieuwing, maar je weet ook dat het anders moet, dan ontstaan er twee reflexen, of verleidingen:

Je kunt harder gaan werken, de lat hoger leggen.Of je gaat steviger sturen: meer controle en beheersing, meer protocollen, afspraken, procedures.

Maar zoals het beeld van de ademhaling duidelijk maakt: met kracht en controle kom je er niet.

Misschien helpt een ander beeld: een wielrenner die zijn stuur krampachtig vasthoudt, komt niet ver. Alleen door te ontspannen en intussen stevig door te trappen wordt het doel bereikt.

Niet strakker sturen, maar anders sturen

Protestantse Kerk Amsterdam

DEEL 2 RICHTING EN FOCUS

Anders sturen betekent niet het stuur helemaal loslaten.

Het betekent ontspannen sturen en tegelijk richting houden.
Weten waar we naartoe werken — en wat helpt om daar te komen.
Daarom: tijd voor richting en focus

Hoe gaan we verder?

niet: alles dicht organiseren

niet: alles openlaten

maar: gericht omgaan met wat groeit

De weg vooruit vraagt om een middenpositie.

Niet alles dichtregelen, want dan verstikt het.
Maar ook niet alles openlaten, want dan versnippert het.

We zoeken een manier om gerichter om te gaan met wat al groeit.
Dat betekent: keuzes maken, aandacht richten, ruimte geven.

Niet alles tegelijk en niet overal evenveel.
Maar wel bewust investeren waar iets zich ontwikkelt.

Niet alles meer tegelijk, maar gericht omgaan met wat groeit.

Protestantse Kerk
Amsterdam

Wat is kerkvernieuwing?

Nieuwe kerkelijke initiatieven voor nieuwe mensen

Kerkvernieuwing is eenvoudig gezegd:
nieuwe kerkelijke initiatieven voor nieuwe mensen.

Het gaat dus om vormen van kerk-zijn - en om mensen die daar nog niet vanzelfsprekend onderdeel van zijn.

Zo houden we scherp waar het over gaat, zonder dat alles onder kerkvernieuwing gaat vallen.

Protestantse Kerk Amsterdam

De lijn van de AK

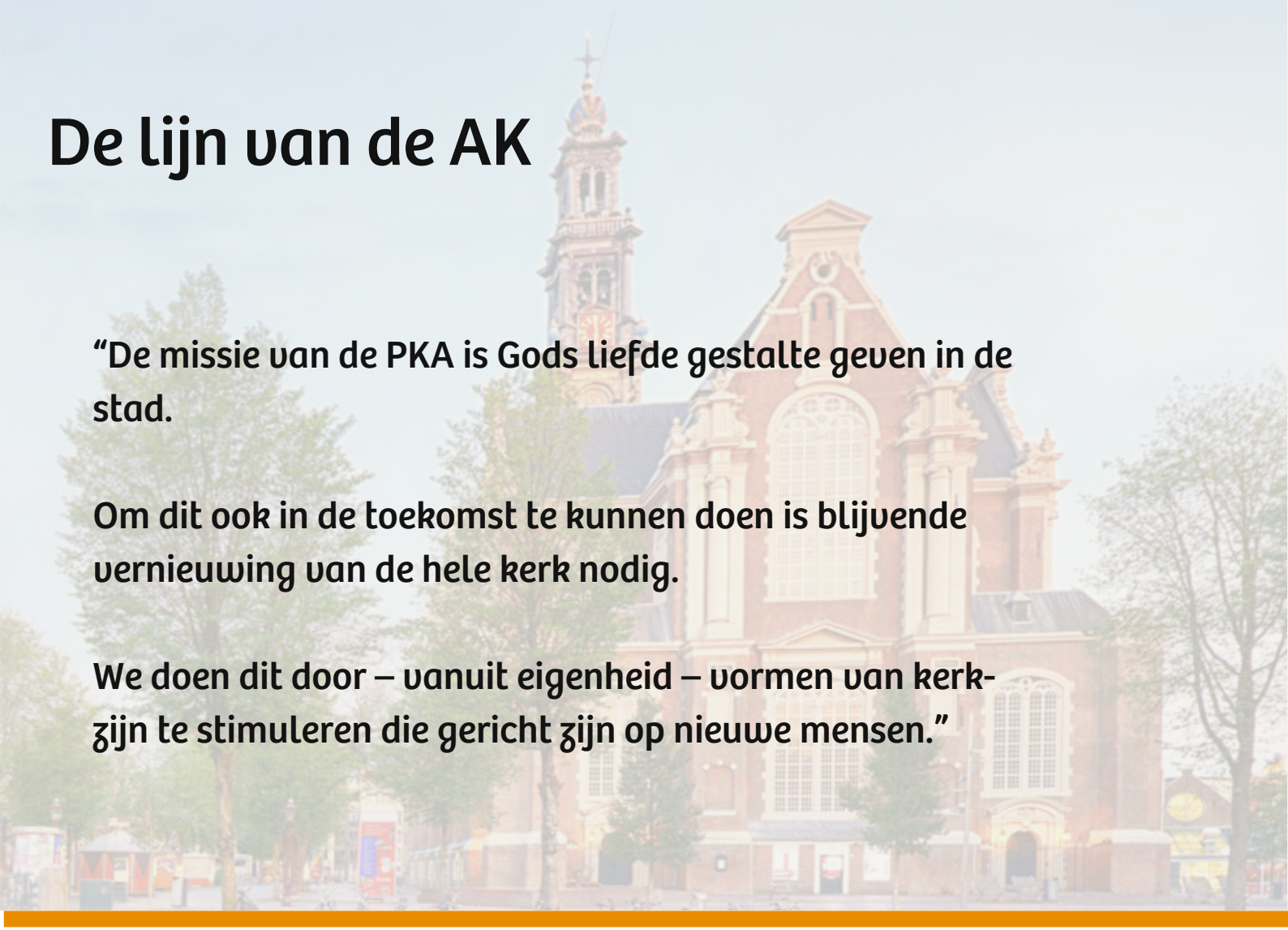

“De missie van de PKA is Gods liefde gestalte geven in de stad.

Om dit ook in de toekomst te kunnen doen is blijvende vernieuwing van de hele kerk nodig.

We doen dit door – vanuit eigenheid – vormen van kerk-zijn te stimuleren die gericht zijn op nieuwe mensen.”

Deze formulering staat niet op zichzelf, maar sluit aan bij de koers die de Algemene Kerkenraad heeft vastgesteld. Twee woorden zijn daarbij richtinggevend:

Eigenheid: we willen doen wat pas bij wie wij als kerk zijn: de gebouwen, de traditie, de jaren ervaring met hoe wij kerk voor de stad zijn. We zoeken niet allereerst naar geweldige innovatie en iets totaal nieuws. Wel naar wat past bij ons als kerk.

Stimuleren en níet: doen of creëren of zelfs forceren. We willen herkennen, ondersteunen en verder helpen wat werkelijk groeit.

We vernieuwen niet los van onze roeping, maar vanuit wie wij zijn en niet door te doen of te bedenken, maar door te versterken.

Protestantse Kerk Amsterdam

Wat we niet bedoelen

geen blauwdruk voor heel Amsterdam

geen nieuwe “10 plekken”-strategie

geen vast model voor elke plek

geen top-down programma

Wat betekent dit nou voor hoe we kerkvernieuwing gaan aanpakken? Misschien eerst goed om te zeggen **wat we niet gaan doen:**

Deze nieuwe richting is geen Masterplan Kerkvernieuwing, geen nieuwe “10 plekken”-strategie, geen standaard model dat elke kerk moet overnemen, geen top-down aanpak waarin vooraf al bepaald is wat waar moet ontstaan.

Dat is belangrijk om helder te zeggen. Maar dat betekent niet dat alles open blijft en dat alles kan. Juist omdat we niet alles willen vastleggen, moeten we op een andere manier keuzes maken.

Wij rollen geen plan uit over de stad — maar we maken wel bewuste keuzes.

Protestantse Kerk Amsterdam

Daarom focus

kiezen wat we nu belangrijk vinden

de energie goed verdelen

gericht, binnen ons vermogen

Als we niet werken met een blauwdruk voor heel Amsterdam, betekent dat niet dat alles open ligt en alles tegelijk kan.
Juist omdat we niet alles vooraf gaan vastleggen, willen we bewuster kiezen waar we onze aandacht op richten. Daarom brengen focus aan. Dit is geen beperking of versmalling van kerkvernieuwing. Het is een manier om zorgvuldig om te gaan met onze tijd, mensen en middelen.

We doen niet alles tegelijk, niet overal evenveel, maar investeren gericht waar iets kan groeien en betekenis heeft. Zonder focus blijft het werk versnipperd. Met focus ontstaat de mogelijkheid om te verdiepen, te leren en iets werkelijk tot ontwikkeling te laten komen.

Gerichte keuzes in waar we investeren.

Protestantse Kerk Amsterdam

Hoe we tot focus komen

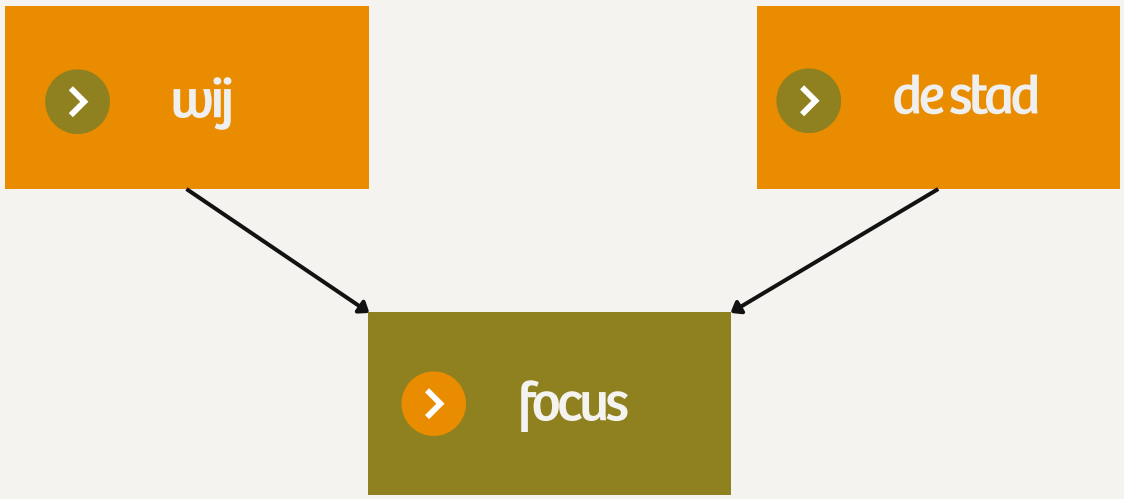

Focus kies je niet willekeurig.

We kijken steeds naar twee vragen tegelijk.
Aan de ene kant: **wat hoort bij ons als ker**k — onze traditie, ervaring, gebouwen, geloof, mensen en mogelijkheden?
Aan de andere kant: **wat gebeurt er in de stad** — wat zijn de maatchappelijke ontwikkelingen, hoe veranderen levens?

Focus ontstaat waar die twee elkaar raken.
Daar waar wie wij zijn als kerk betekenisvol samenkomt met wat er nu in Amsterdam speelt. Focus is een manier van geestelijk onderscheiden: waartoe zijn wij hier gezamenlijk op dit moment geroepen?

Focus ontstaat waar onze eigenheid en de nood van de stad elkaar raken.

Vier focusvelden

waar de Geest waait

Heilige plaatsen

Buurtkerken

Kleine groepen en leefgemeenschappen

Vanuit die manier van kijken tekenen zich een aantal velden af waarin de PKA verder wil leren en investeren. Het gaat om heilige plaatsen, buurtgerichte kerken, kleine groepen/leefgemeenschappen. Dit zijn de gebieden waar we ons nadrukkelijk op willen richten als PKA. Ze passen bij ons en bij wie wij kunen zijn voor de stad.

Maar we leggen ons niet op deze focusgebieden vast. Misschien kom er de komende jaren iets op wat we niet voorzien hebben. Daarom blijft er ruimte voor wat zich niet vooraf laat plannen, voor wat onverwacht ontstaat en waar de Geest waait.

We zoeken dus niet naar willekeurige vernieuwing, maar naar initiatieven die passen bij deze richting en tegelijk werkelijk geworteld zijn in mensen en deze stad.

DEEL 3: ZO WERKEN WE VERDER

De nieuwe richting vraagt ook om een andere manier van werken.

Niet alleen andere woorden, maar ook heldere rollen, eerlijke criteria en goede begeleiding. Dat is niet bedoeld om meer afstand te scheppen, maar juist om samenwerking betrouwbaarder te maken.

Protestantse Kerk Amsterdam

Onze aanpak

van: bedenken en starten

naar: → herkennen en ondersteunen

van: ongelijk en ingewikkeld

naar: → eenvoudig en transparant

Onze aanpak verandert op twee punten.

We beginnen niet bij wat wij bedenken en organiseren, maar bij wat we leren herkennen. Waar ontstaat iets? Waar zit leven? Dat willen we stimuleren en versterken.

Tegelijk maken we het eenvoudiger. Toegegeven, het was ook wel een beetje ingewikkeld geworden: verschillende routes, verschillende vormen van financiering en begeleiding. Het voelde voor velen bovendien niet eerlijk.

Daarom werken we met één helder speelveld: dezelfde manier van begeleiden en financieren voor iedereen.

Niet meer bedenken en ingewikkeld maken, maar herkennen en eerlijk versterken.

Protestantse Kerk Amsterdam

Waar wij op letten

er is al iets begonnen

het is echt nieuw

het wordt gedragen door mensen

er is openheid en leerbaarheid

het kan worden volgehouden

Niet elk sympathiek idee is meteen een kansrijk initiatief voor kerkvernieuwing. Daarom letten we op een aantal dingen:

Is er al iets begonnen? Is het werkelijk nieuw voor deze mensen of deze context? Wordt het gedragen door mensen? Is er openheid om te leren en bij te sturen? En kan het initiatief worden volgehouden?

Deze vragen zijn geen koude afvinklijst. Ze helpen om zorgvuldig te onderscheiden waar investering zinvol is en waar eerst nog iets anders nodig is. We kijken ook naar de mensen die het dragen — en in het bijzonder naar degene die in de dagelijkse praktijk richting geeft.

We kijken of er werkelijk iets kan groeien.

Protestantse Kerk Amsterdam

De voortrekker

draagt en ontwikkelt het initiatief in de praktijk

aanspreekpunt voor begeleiding, training en rapportage

geeft richting en houdt de dagelijkse beweging gaande

Een initiatief groeit niet vanzelf door een goed plan op papier. Daarom is het belangrijk dat duidelijk is wie de dagelijkse leiding draagt.

We noemen die persoon de voortrekker. Het gaat om degene die het initiatief in de praktijk draagt. De voortrekker verzamelt mensen, houdt richting, leert van wat gebeurt en neemt verantwoordelijkheid voor de dagelijkse ontwikkeling van de plek. Daarom is de voortrekker ook het vaste aanspreekpunt voor begeleiding, training en rapportage. Het team is daarbij uiteraard van groot belang en blijft hierin altijd in beeld.

Een initiatief groeit niet alleen door een goed plan, maar door iemand die het dagelijks kan dragen.

Protestantse Kerk Amsterdam

De rollen

Heldere rollen maken samenwerking eenvoudig en betrouwbaar.

De **Algemene Kerkenraad** stelt de kaders: missie, richting en de grotere keuzes. De **Werkgroep Kerkvernieuwing** vervult een centrale rol als opdrachtgever bij kerkvernieuwing. Zij bewaakt de lijn, weegt aanvragen en besluit binnen het mandaat, en zorgt dat initiatieven verbonden blijven met wat we als kerk samen willen.

De **aanjager en begeleider** staan naast voortrekkers en teams. Zij ondersteunen, denken mee en helpen versterken wat groeit, zonder zelf te beslissen. Zo ontstaat een heldere verdeling: richting en besluit waar nodig, en tegelijk ruimte voor begeleiding en leren in de praktijk.

Richting, uitvoering en ondersteuning hebben elk hun plek en sluiten goed op elkaar aan

Protestantse Kerk Amsterdam

We doen vier dingen vanuit de PKA

De gezamenlijke inzet vanuit de PKA richt zich op vier dingen:

Aanjagen betekent: zoeken waar leven zit en mensen helpen om dat te herkennen. **Begeleiden** betekent: meelopen, meedenken, aanscherpen en helpen bij volgende stappen.
Trainen betekent: voortrekkers en teams toerusten voor wat hun rol vraagt. We doen daarbij ook een assessment van de voortrekker

Financiering kan daar onderdeel van zijn, maar staat niet op zichzelf. De PKA is geen fonds dat plannen beoordeelt en geld verdeelt. Daarom staat financiering ook als laatste. Geld is enkel bedoeld om te versterken wat inhoudelijk past, gedragen wordt en kansrijk is.

Financiering is geen startpunt, maar een middel om te versterken wat groeit.

Protestantse Kerk Amsterdam

Hoe financiering werkt

wijkkerk of vrij initiatief: dezelfde afspraken voor iedereen

€ 200.000,- per jaar beschikbaar (misschien iets minder)

< € 70.000,- in 3 jaar? - Werkgroep beslist

> € 70.000,- in 3 jaar? - Algemene Kerkenraad beslist

Voor kerkvernieuwing is jaarlijks maximaal €200.000 beschikbaar. Dat bedrag kan lager uitvallen, afhankelijk van de totale begroting van de PKA.

Aanvragen tot €70.000 per 3 jaar kunnen worden toegekend door de werkgroep kerkvernieuwing. Voor grotere aanvragen is een besluit van de Algemene Kerkenraad nodig.

Iedereen kan een aanvraag doen. We maken geen onderscheid meer tussen wijkkerk, pioniersteam of wie dan ook. Wel wordt een aanvraag altijd bekeken in samenhang met de richting van kerkvernieuwing, de draagkracht van het initiatief, de rol van de voortrekker en de begeleiding die nodig is.

Geld is beschikbaar om te versterken wat past, groeit en gedragen wordt.

Protestantse Kerk Amsterdam

Kleine aanvragen

voor verkenning, onderzoek of experiment

een paar duizend euro

lichte procedure

Niet elke stap hoeft meteen een groot plan te zijn. Soms is er eerst onderzoek nodig. Of een klein experiment. Of tijd om te ontdekken of er werkelijk draagvlak, verlangen en mogelijkheid is.

Daarom kunnen ook kleinere aanvragen worden gedaan, voor bedragen van enkele duizenden euro's. Voor zulke aanvragen is de procedure lichter. De vijf dingen waar van "waar wij op letten" gelden dan nog niet. Het gaat om een eerste stap in leren, onderzoeken en uitproberen.

Dat geeft ruimte om zorgvuldig te beginnen, zonder meteen te doen alsof alles al duidelijk is.

Soms begint kerkvernieuwing niet met een plan, maar met een goede verkenning.

Protestantse Kerk Amsterdam

Wat betekent dit voor jou?

niet zomaar een idee bedenken

maar zien waar al iets gebeurt

en wat verder kan groeien

De eerste vraag is niet: hoe schrijf ik een aanvraag? De eerste vraag is: waar zie ik al iets ontstaan? Waar is verlangen? Waar worden mensen verzameld? Waar gebeurt iets dat verder kan groeien?

Kijk niet meteen naar wat er nog ontbreekt, maar naar wat er al is. Wie zijn erbij betrokken? Wie draagt het? Wat maakt dat dit verder zou kunnen komen? Misschien is het nog klein. Misschien nog zoekend. Maar juist daar kan iets beginnen wat de moeite waard is.

Begin niet met een plan, maar met zien wat er al gebeurt.

Protestantse Kerk Amsterdam

Zo werken we

Martijn Horsman
aanjager

martijn.horsman
@protestantsamsterdam.nl

06 432 388 82

Kim Martens
begeleider

kim.martens
@protestantsamsterdam.nl

Zie je ergens iets ontstaan dat kan groeien?

Neem dan contact op.

Voel je vrij! Hoe groot of klein ook, passend binnen de focusvelden of niet: bel of mail gewoon. We gaan samen kijken wat er al gebeurt en wat er nodig is.

Van daaruit ontstaat een passende stap: een gesprek, begeleiding of training, of — als het zover is — een aanvraag.

Zo blijft de route helder en sluiten we aan bij wat er werkelijk gebeurt.

Protestantse Kerk Amsterdam